

STEFAN PAAS
OVER EUROPA ALS
ZENDINGSVELD

Leer genieten van de kleine wonderen

Europa als continent van christelijke cultuur is voorgoed verleden tijd, maar een geschiedenis van eeuwenlang christendom maakt van Europa een uniek zendingsveld. Stefan Paas pleit voor 'zending van de kleine dingen'.

Europa als zendingsveld. Het is een gedachte die al sinds het begin van de twintigste eeuw klinkt, maar volgens Stefan Paas maar moeizaam doordringt. Hij is hoogleraar missiologie aan de Theologische Universiteit Kampen en hoogleraar missiologie en interculturele theologie aan de VU in Amsterdam en schreef *Vreemdelingen en priesters, Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*. Daarin ontmantelt hij zes oude en nieuwere modellen voor missie- en zendingswerk

als onbruikbaar voor het huidige, seculiere Europa. "Veel van die modellen maken dat je je richt op de verkeerde dingen en zo onvermijdelijk teleurgesteld raakt. Er komen geen massa's tot bekering, de cultuur is nauwelijks te veranderen. Ik hoop met mijn visie van de kerk als 'vreemdeling en priester' mensen op een ander spoor te krijgen, zodat ze leren zich te concentreren op dat wat goed is in zichzelf, ongeacht het resultaat." Paas' visie op de kerk als vreemdeling en priester is ongekend positief ontvangen. Sinds de publicatie, begin oktober 2015, verschenen

al vier drukken van zijn prettig leesbare theologische boek. "Dat verraste me wel", zegt hij. "Ook dat het in de volle breedte van de christelijke kerk zo goed ontvangen is, van vrijzinnig protestant tot reformatisch, van evangelisch tot rooms-katholiek. Daar ben ik heel blij mee." In zijn boek ontwaart Paas een aantal 'typisch Europese patronen' van christendom. De drang om het hele land te kerstenen, bijvoorbeeld. Of de behoefte alle gelovigen op één lijn te krijgen. Aan de hand van de geschiedenis beschrijft hij hoe Europa zich ont-

'Het christendom heeft een stevig stempel gedrukt op vrijwel alle Europese landen'

Tekst: Christine Steenks Beeld: Jierk de Reus

'Vroeger konden predikers nog teruggrijpen op een algemeen Godsbesef'

wikkelde tot een christelijke cultuur. Nuchter stelt hij vast dat zonder druk van bovenaf waarschijnlijk niet meer dan tien procent van de bevolking echt voor het christendom kiest.

Het christendom heeft een stevig stempel gedrukt op vrijwel alle Europese landen. Dat begon in Griekenland en Italië en breidde zich verder uit nadat het Romeinse rijk het tot staatsgodsdienst verhiel. Zending diende als 'beschavingsoffensief'. 'Kerstening hield vaak in dat aan Germaanse barbaren allereerst een cultuur werd opgelegd', schrijft Paas. Zonder steun en bescherming van de vorst kon een zendeling als Bonifatius zijn werk niet doen.

Toegewijde minderheid

"De Europese geschiedenis is bijzonder complex", zegt Paas. "Heel veel ontwikkelingen lopen door elkaar heen, maar één ding kenmerkte het christendom hier: een kleine actieve, toegewijde minderheid hield de kerk gaande voor een veel grotere passieve meerderheid die er lossers tegenover stond. De grotere meerderheid was er niet actief

bij betrokken, maar steunde de kerk wel en in geval van nood wist ze haar te vinden."

Door de eeuwen heen is geprobeerd deze vorm van christendom te veranderen. Dat blijkt uit de vele reformaties en opwekkingsbewegingen binnen Europa. Paas: "Bij alle godsdiensten zie je verschillen tussen gelovigen. Maar Europa heeft altijd het idee gehad dat iedereen op hetzelfde niveau moet zitten. Waar dat vandaan komt? Geen idee! Feit is dat we met die geschiedenis te maken hebben en dat veel missionair werk nog steeds gebaseerd is op dat uitgangspunt: de grote meerderheid moet God weer terugvinden op het niveau van de radicale minderheid."

Vroeger konden predikers nog teruggrijpen op een algemeen Godsbesef, op het gezag van de Bijbel en respect voor de geestelijkheid. Daardoor trokken opwekkingsbewegingen grote groepen mensen die open stonden voor de Boodschap. Nu ontbreekt elke link met het christendom en maakt een opwekking

geen schijn van kans. "Het is een verouderd perspectief", zegt Paas. "Je kunt geen beroep meer doen op een algemeen christelijk besef. In de kerk zou een opwekking nog kunnen, maar daarbuiten zie ik het niet meer gebeuren. Dat is zendingsveld geworden."

Vrolijk gelovig

Het is wennen, maar voor Stefan Paas geen reden tot pessimisme. Integendeel. "Ik wil mensen juist helpen om fris en vrolijk gelovig te zijn in een cultuur die het geloof niet stimuleert", zegt hij. Daarvoor moet je verouderde 'zendingsidealen' loslaten. In zijn boek neemt hij de ballingschap van het Joodse volk als uitgangspunt. Net als de Joodse ballingen zijn ook christenen 'vreemdelingen', die niettemin worden opgeroepen te bidden voor de stad 'opdat het haar welga'.

"Hunkering naar de vroegere christelijke cultuur is niet gezond", stelt Paas. "Het getuigt van angst om verlies van macht. Maar die combinatie van geloof en macht is juist gevaarlijk. Het christendom is op

z'n best in een minderheidspositie. We worden opgeroepen het 'zout der aarde' te zijn, niet om de hele wereld in zout te veranderen. Ook in de Bijbel heeft de wereld een eigen plek. God komt ons van daaruit tegemoet. Het is Gods wereld, die ligt niet buiten het bereik van Zijn Geest. Als christenen kunnen we leren van de wereld. Dat is heilzaam. Het is de vraag hoe het met de positie van vrouwen gesteld zou zijn als die niet vanuit de wereld aan de kaak was gesteld. Wij kunnen leren van de reacties van niet-gelovigen. Missionair-zijn betekent: luisteren naar die ander en dan ook kunnen ontvangen. Dan verandert je visie op de wereld; het is niet langer alleen maar een verzameling verloren zielen."

'Zwakkere positie'

Intussen maken de christelijke wortels van Europa een ingewikkeld zendingsveld. "Zelf zijn we erg met deze cultuur verweven, maar ook zendelingen uit Afrika of Korea hebben de sleutel nog niet gevonden. Zij trekken wel mensen vanuit hun eigen cultuur, maar nauwelijks Europeanen. Onze eigen zending in de wereld ging vaak gepaard met de koloniale macht van westerse mogendheden. Zendelingen waren

vreemdelingen die vanuit een machtige cultuur de zwakkere tegemoetkwam. Over het algemeen knapten mensen, zelfs hele culturen, ervan op als zij zich tot het christendom bekeerden. Daar is in Europa geen sprake van: mensen ervaren het christendom niet meer als iets wat hun leven verbetert. Dat maakt het voor onszelf zo moeilijk. We moeten leren denken vanuit 'de zwakkere' positie. Wij kunnen niets 'van bovenaf' opleggen en de noodzaak voor bekering wordt niet gevoeld."

Dat die noodzaak niet wordt gevoeld, betekent niet dat zij er niet is. De secularisatie veroorzaakt volgens Paas 'iets van radeloosheid over de eigen identiteit'. "Dat uit zich in de grote aanhang van populistische partijen. Mensen voelen zich in de steek gelaten. De samenhang in de cultuur is weg en daar is niets voor terug gekomen. Veel Nederlanders zijn hun vertrouwen in de samenleving en de toekomst kwijt. Opvallend vind ik de irrationele behoefte aan veiligheid. Hoewel Nederland objectief gezien heel veilig is, ontbreekt het ons volk aan een gevoel van veiligheid. De eigen privacy wordt zelfs ondergeschikt gemaakt aan die behoefte. Ik zie dat als een geestelijk

probleem. Het heeft te maken met een gebrek aan geborgenheid die een christen vindt in God. Zonder geloof zoek je die in iets anders, maar dat type besef van existentiële geborgenheid vind je nooit buiten Christus om. Niet bij een politieke partij en ook niet daarbuiten."

Niet uitgepraat

Een missionaire houding van de christelijke gemeente blijft nodig. "Ik voer zeker geen pleidooi om te stoppen met evangeliseren", zegt Paas. "Maar ik probeer de motivatie voor evangelisatie op een vollere manier neer te zetten. Niet gefocust op kerk-groei, maar op onderlinge gemeenschap en lofprijzing. Het is ontspannend als je alleen gericht bent op Gods eer, zonder bijbedoelingen."

"Een gemeente planten waar een getuigenis van uitgaat: dat is zending!", stelt Paas. "Streven naar goede relaties met de omgeving, getuigende relaties. Zaad strooien, maar daar niet krampachtig mee omgaan. Het gaat er niet om dat de kerk vol komt of dat de cultuur veranderd wordt, maar dat je mensen bij God brengt. Juist wanneer ze het zelf niet kunnen geloven, breng je ze in gebed bij Hem. Zoals de priesters in Israël offers brachten voor het hele volk. Denk daar niet te makkelijk over, want dat gebed is van grote missionaire betekenis! Leer genieten van de kleine wonderen, de enkeling die tot geloof komt. Maar besef, als dat niet gebeurt, dat je niet uitgepraat bent, want dan begint het pas!"

'Hunkering naar de vroegere christelijke cultuur is niet gezond, het getuigt van angst om verlies van macht'